

Богдан Ігор Антонич Данило Ільницький
і Львівський університет

Творчість українського поета Богдана Ігоря Антонича (1909–1937) особлива тим, що, з одного боку – його поезія гідно зайняла своє місце серед найяскравіших явищ української літератури, а з іншого – Антонич постійно притягує не відкритими та не до кінця осмисленими гранями своєї мистецької особистості. Якщо своєрідною літературною революцією наприкінці 60-х рр. ХХ ст. стало те, що ім'я Антонича та його твори після тридцятирічної перерви було повернуто українському читачеві, то сьогодні вони – об'єкт літературознавчого аналізу, полеміки та дискусій.

Пошуки та знахідки щодо творчості Антонича стали можливими завдяки тому, що архів поета, який зберігається у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника, відкриває нові обрії для дослідника.

Водночас нові літературознавчі підходи продиктовані за-своєнням досвіду світової філософської думки, яка на початку ХХ ст. низку ідей перетрансформувала на художню творчість. Скажімо, феноменологічні категорії Е. Гуссерля, Р. Інгардена є важливими не лише через те, що «найвидатніші мислителі мали потребу експлікувати свої ідеї на мистецтво та літературу»¹, а й через те, що ці ідеї можна застосувати до суто літературознавчого дискурсу, аби поглянути на те чи інше явище під потрібним

¹ Зубрицька М. *Ното legens: читання як соціокультурний феномен*. – Львів: Літопис, 2004. – С. 69.

фокусом. Адже зв'язок «західноєвропейської літературознавчої критики й теорії літератури з філософією, ідеологією та загальноінтелектуальним контекстом» увиразнює «дух часу»², який у свою чергу розширює поле для осмислення яскравих постатей літератури чи її окремих явищ. Роман Інґарден, найяскравіший представник феноменологічної критики, писав:

Вважаю корисним для дослідників літератури набути відповідної філософичної культури, і то в таких різних її ділянках, як психологія, етика, естетика, а зокрема онтологія літературного твору, щоб дізнатися про погляди, які з'явилися в них, і тим виробити собі певну дозу критичного ставлення й глибшого усвідомлення власної наукової праці, а також знайти в онтології літератури окреслення своїх конкретних дослідів³.

На сьогодні не до кінця відомою сторінкою інтелектуальної біографії Богдана Ігоря Антонича є час його навчання у Львівському університеті. А період цей є одним із найважливіших у формуванні майбутнього поета і водночас дуже цікавим з огляду на систему навчання у цьому закладі, якому Антонич віддав п'ять років свого життя.

Закладені під час навчання у Сяноцькій гімназії основи світогляду та інтереси Богдана Ігоря Антонича на повну силу розвинулися в університеті. Тут він проявив себе як ерудит та інтелектуал. Опубліковані сьогодні спогади про поета засвідчують: окрім успішного навчання на славістиці (філософський факультет), він брав активну участь у гуртку українців. Саме у студентські часи заявляє про себе як про поета непересічного обдарування. Антонич активно спілкується з різними людьми, які займалися культурною діяльністю, та завойовує авторитет і повагу.

Діяльність Антонича, зокрема те, що майбутній поет виявляв особливе зацікавлення до української мови та літератури (пізніше – цілеспрямовано студіював українську літературну мову,

² Там само.

³ Цит. за: Зубрицька М. *Ното legens: читання як соціокультурний феномен*. – С. 69.

нею писав свої вірші та інші твори, українською літературою цікавився постійно), пояснює, чому він обрав славістику. Річ у тім, що Львівський університет, як раніше Сяноцька гімназія, був польським навчальним закладом. Якщо за часів Австро-Угорської імперії в університеті була кафедра руської словесності, на якій викладали знамениті українознавці (Я. Головацький, О. Огоновський, К. Студинський), то за Антоничевого навчання (а це 1928–1933 рр.) Галичина перебувала під польською окупацією. Звернемося до історичного коментаря.

Після розпаду Австро-Угорської імперії Галичина була захоплена Польщею. Міністерство віровизнань і освіти Польщі вже 18 листопада 1918 р. спеціальним розпорядженням оголосило, що бере Львівський університет під свою опіку, і присвоїло йому ім'я польського короля Яна Казимира. Мовою викладання у навчальному закладі стала тільки польська, лише на теологічному факультеті окремі дисципліни читалися латинською мовою. Кафедри з українською мовою викладання були закриті. Протягом двох-трьох років було звільнено з роботи всіх професорів і доцентів української національності, українській молоді було обмежено доступ до навчання в університеті⁴.

Оскільки Богдан Ігор Антонич не належав до «політичної молоді», то й не намагався протестувати проти таких умов. Вільно володіючи польською мовою, маючи неабиякий багаж знань із мов та літератур світу, випускник Сяноцької гімназії Антонич обирає славістику, яка була у розпорядженні філософського факультету*.

До 1924 р. університет складався з чотирьох факультетів. Розпорядженням Міністерства від 31 жовтня 1924 р. філософський факультет було поділено на два окремі факультети: гуманітарний і математично-природничий. На початку 20-х років ХХ ст. в університеті

⁴ <http://www.lnu.edu.ua/general/aboutu.htm>

* Твердження про те, що Антонич вивчав в «університеті українську філологію» є неточним (Найдан М. Біографічний зарис про Богдана-Ігоря Антонича // Антонич Б.-І. *Велика гармонія* / Пер. з укр., передм. від перекладача і приміт. М. Найдана. – Львів: Літопис, 2007. – С. 7, 17). Майбутній поет слухав курс руської (української) мови у межах курсу слов'янської філології, але основною спеціальністю його навчання була польська філологія. Але про це – далі.

було 55 кафедр, 19 відділень, 6 клінік, 2 поліклініки, факультетська бібліотека, наукова бібліотека з університетським архівом, ботанічний сад. За кількістю студентів Львівський університет був одним з найбільших у Польщі. З 1919/20 до 1937/38 навч. року їхня кількість збільшилася з 2647 до 5026 осіб. Було запроваджено принцип «*numerus clausus*», згідно з яким українці мали обмеження при вступі в університет (не більше 15 % від кількості абітурієнтів; поляки у цьому випадку мали не менше 50 %). Навчальний рік розпочинався 1 жовтня і закінчувався 30 червня, він поділявся на 3 частини, або триместри⁵.

Антонич все-таки вступив до університету, однак цей сумнозвісний «*numerus clausus*» буде застосовано до нього уже після завершення навчання: не його, а когось іншого пошлють на стажування за кордон, відтак Антонич змушений буде заробляти на хліб літературною працею.

Незважаючи на те, що «в університеті не було жодної кафедри з українською мовою викладання, жодного професора української національності»⁶, Антонич йде подвійним шляхом: тобто, з одного боку, він сумлінно виконує навчальну програму, а з іншого – самостійно, наполегливо працює над українознавством.

Що ж, власне, вивчав в університеті Антонич? У дипломі магістра філософії⁷, виданому 23 травня 1934 р., зазначено, що його спеціальністю була польська філологія. Навчання, безперечно, не обмежувалося лише польською мовою та літературою. Антонич здобув широку гуманістичну та філологічну освіту славістичного напрямку.

Система підготовки філологів у Львівському університеті часу Антоничевого навчання була різноманітною. Окрім предметів загального спрямування, практикували наукові просемінари та семінари, а також лекційні курси і практичні заняття вузького профілю.

⁵ <http://www.lnu.edu.ua/general/aboutu.htm>

⁶ Там само.

⁷ Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. – Відділ рукописів. – Фонд № 10 (далі – ЛННБУ). – Одиниця збереження 1. – Аркуш 20.

Як уже зазначалося, кожен навчальний рік поділявся на триместри. Відповідно кожен із навчальних предметів Антонич вивчав у межах того чи іншого триместру: деякі курси тривали три триместри, деякі два, деякі один, а деякі й довше, ніж один навчальний рік. Невідомо, які курси були обов'язковими, а які факультативними. Все ж, якщо велику частку предметів міг обрати сам Антонич, то можемо подивуватися його педантичності та всестороннім зацікавленням: його індивідуальна програма може бути прикладом всебічного гуманістичного самовдосконалення.

На сьогодні можемо відтворити список навчальних курсів, які відвідував майбутній письменник, за його заліковою книжкою (*książeczka legitymacyjna*)⁸.

Цілком очевидно, що найґрунтовніше Антонич вивчав саме польську філологію, адже це було його спеціальністю.

Загальний курс польської мови передбачав: вступні зауваги («Вступ до науки про польську мову»; «Вступ до історії польської мови»); історичне, так би мовити, діахронне вивчення («Огляд історії польської мови»; «Діалектні ознаки середньовічної польської мови»; «Описова граматики середньовічної польської мови»; «Історична фонетика польської мови»; «Найдавніші юридичні тексти як джерело польської мови»); поглиблене вивчення сучасної польської мови («Граматики сучасної польської мови»; «Розвиток відмінкових форм польських займенників, прикметників і числівників»; «Розвиток форм дієслів»; «Словотвір польської мови»; «Словотвір іменників та займенників»; «Польський синтаксис»). Оскільки кожен філолог – потенційний педагог, то в загальному курсі польської мови у Львівському університеті вивчали методичні предмети, зокрема «Методику навчання польської мови», «Методику навчання польської граматики», «Теорію граматики і практичне навчання польської мови у середніх школах».

Курс польської мови проводив професор Генрик Кароль Ґертнер (*Henryk Karol Gaertner*; 1892–1935), філолог, мовознавець та музикант. Походив він із краківської родини юристів, вивчав психологію та філологію у Ягеллонському університеті (Краків),

⁸ ЛННБУ ім. В. Стефаніка. – Од. зб. 1. – Арк. 54–80.

був професором Люблінського Католицького Університету (1919–1925), з 1926 р. аж до смерті – професором Львівського університету. Гертнер – автор праць «Про завдання стилістики» (1922) та «Граматика сучасної польської мови» (1931–1938). Був членом Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові⁹.

Професор Гертнер вів також просемінарські заняття з польської мови. Відомий український літературознавець Теоктист Пачовський згадує, що «вже на першому курсі Антонич склав успішно колоквиуми з польської мови і літератури, щоб стати членом просемінарських занять у професора Г. Гертнера та професора Ю. Кляйнера»¹⁰. І справді, в архіві Антонича є свідоцтво, в якому засвідчена участь Антонича у цьому просемінарі. А полягала вона у «збиранні матеріалів до словника Шимоновича»¹¹. З Гертнером пов'язує Антонича й те, що він був улюбленим учнем професора та спеціалізувався у нього.

Особливу увагу приділяв Б. І. Антонич студіям над фонетикою у проф. Г. Гертнера <...> Його манила фонетика слов'янських мов, бо сам він був людиною музичальною, на що вказують наспівні інтонації його поезій¹².

Незважаючи на те, що студент Богдан Ігор Антонич проявляв великий інтерес до мовознавства, спеціалізувався у Гертнера та писав магістерську роботу в нього (тема магістерської роботи Богдана Ігоря Антонича звучала так: «Значення дієслів із суфіксом -ną*»), все-таки найбільшу активність він проявляв у просемінарських заняттях із літератури.

Курс польської літератури був розрахований не лише на лекції загального змісту («Історія літературної майстерності

⁹ http://pl.wikipedia.org/wiki/Henryk_Karol_Gaertner

¹⁰ Пачовський Т. Наукові інтереси // *Весни розпіваної князь. Слово про Антонича: Статті, есе, спогади, листи, поезії* / Упоряд. М. М. Ільницький, Р. М. Лубківський; передм. Л. М. Новиченка. – Львів: Каменярь, 1989. – С. 336.

¹¹ ЛННБУ ім. В. Стефаника. – Од. зб. 1. – Арк. 31.

¹² Кізілік О. Молодий назавжди // *Весни розпіваної князь. Слово про Антонича: Статті, есе, спогади, листи, поезії*. – С. 351.

* «Znaczenie czasowników z przyrostkiem -ną».

(світової і польської)»; «Вступні зауваги та вправи із історії польської літератури»; «Польська поетика»; «Польський преромантизм та романтизм»; «Вступ до історії романтизму в Польщі»; «Історія польської літератури XVII століття»; «Огляд розвитку польської літератури у XIX та XX ст.»; «Джерелознавство історії польської літератури»), а й на огляди творчості окремих польських письменників («Адам Міцкевич. Огляд ранньої творчості»; «Ігнаці Красіцький і його час»; «Антоній Мальчевський. Життя і творчість»; «Александр Фредро. Життя і творчість»). Кілька курсів було присвячено окремим творам («“Король Дух” [Ю. Словацького]»; «“Емансипантки” і “Фараон” Болеслава Пруса»; «Драматична творчість Юзефа Шуйського»). Те, що цілий триместр, а подекуди і кілька триместрів були присвячені аналізу окремих творів, не могло не вплинути на літературознавче мислення Богдана Ігоря Антонича – адже саме під час скрупульозної роботи над текстом кожен філолог може навчитися вдумливо аналізувати художній твір, врешті – це початки майбутньої наукової діяльності. Надто, що літературознавчий аналіз був не лише предметом роботи на семінарах – йому передували теоретичні літературознавчі курси («Теорія та аналіз епіки»; «Теорія літератури. Частина I: літературні форми»; «Теорія і методика літературознавчих досліджень»)*.

* Щодо теоретичних курсів, то в сучасних наукових колах доволі часто виникає питання: чи слухав Богдан Ігор Антонич лекції відомого польського ученого Романа Інгардена, адже ідеї Антонича «буквально збігаються з основними ідеями Р. Інгардена, який саме у цей період проживав і працював у Львові: у 1924-1933 рр. – приват-доцентом, а з 1933 року – професором філософії Львівського університету» (Зубрицька М. *Homo legens: читання як соціокультурний феномен*. – С. 12–13). Однак у жодній із статей Антонич прізвище Інгардена не згадує. Прізвища польського теоретика літератури немає ні в навчальній програмі, ні в конспектах університетських лекцій, ні в різноманітних нотатках Антонича, що зберігаються в архіві поета у ЛННБУ ім. В. Стефаника. Але хоча жодного документального підтвердження немає, все ж можна припустити, що дух та аура феноменологічних ідей Інгардена витали у Львівському університеті, отож могли захопити й Антонича, бо ж Інгарден був учнем Казимира Твардовського, який також читав лекції і Антоничу. Хоча взагалі діалог Інгарден–Антонич радше типологічний.

Літературні заняття проводили професори Вільгельм Адольф Брухнальський (Wilhelm Adolf Bruchnalski; 1859–1938) та Євгеній Кухарський (Eugeniusz Kucharski; 1880–1952).

Однак найбільший вплив на Антонича мав історик та теоретик літератури єврейського походження, помітна постать польської гуманістики початку ХХ століття, професор Юліуш Кляйнер (Juljusz Kleiner; 1886–1957). Він навчався в одній із львівських гімназій, вивчав полоністику, германістику та філософію у Львівському університеті, навчався також у Німеччині та Франції, був стипендіатом Оссолінеуму, в 1908 р. захистив докторську дисертацію. У 1916–1920 викладав у Варшавському університеті, а в 1920–1941 – професор Львівського університету. Деякий час працював у Люблінському Католицькому Університеті, а з 1947 – жив у Кракові, де працював у Ягеллонському університеті. Кляйнер досліджував творчість поетів-романтиків, зокрема З. Красінського, А. Міцкевича. Однак найбільшу увагу приділив Ю. Словацькому (є автором чотиритомної праці про нього). Кляйнер – автор багатьох праць з історії та теорії літератури, серед яких: «Студія з теорії літератури та філософії» (1925), «Нарис історії польської літератури: у двох томах» (1932, 1939)¹³.

Під керівництвом Юліуша Кляйнера Богдан Ігор Антонич написав дві семінарські роботи, зокрема: «Фантастичний світ в “Зачарованому колі” Ридла, “Затопленому дзвоні” Гауптмана і “Балладині” Словацького»¹⁴ та «Будова “Мазепи” Словацького»¹⁵. Т. Пачовський згадує, що Антонич «добре писав роботи на літературні теми. Так, проф. Кляйнер високо оцінив просемінарську роботу Б. Антонича, написану на тему: «Аналіз збірки Малчевського «Кої па wzgórz», визнав її за семінарську роботу»¹⁶. На жаль, в архіві Антонича ми не знайшли свідoctва, яке би підтверджувало саме таку тему його семінарської роботи.

¹³ http://pl.wikipedia.org/wiki/Juliusz_Kleiner

¹⁴ ЛННБУ ім. В. Стефаника. – Од. зб. 1. – Арк. 34.

¹⁵ Там само. – Арк. 26.

¹⁶ Пачовський Т. Наукові інтереси. – С. 336.

Натомість під керівництвом іншого професора, Євгенія Кухарського, Антонич двічі брав участь у роботі семінару з порівняльної історії польської літератури: працював над літературною бібліографією польських часописів «Варшавська бібліотека» та «Львівська газета»¹⁷, а також написав роботу під назвою «Аналіз твору Євгенія Малачевського “Там, де світить остання шибениця”»¹⁸. На превеликий жаль, жодна (за одним винятком) семінарська, а також і магістерська робота Антонича не збереглися. Можливо, вимогливий Антонич не зберігав їх, можливо, він віддавав їх своїм професорам, можливо, вони просто десь загубилися. Збереглася лише одна семінарська робота Антонича – уже згадана «Будова “Мазепи” Словацького»¹⁹, яка ніде не була опублікована і зберігається в архіві поета.

Загальний курс славістики був великим за обсягом. Вступний предмет до нього: «Польська мова у сім’ї слов’янських мов». Курс складався із загальної частини, яка передбачала вивчення основоположних предметів («Праслов’янська мова»; «Староболгарська (старослов’янська) мова»; «Староболгарські (старослов’янські) писемні пам’ятки»; «Порівняльна граматики східнослов’янських мов») та конкретнішим оглядом деяких тем («Слов’янські складені слова»; «Болгарські діалекти»; «Сербськохорватські діалекти»). Теоретична частина курсу – «Вступ до слов’янського мовознавства» та «Огляд слов’янознавства».

Славістики та деяких аспектів полоністики («Зв’язок кашубських наріч із польською мовою»; «Деякі проблеми польських особових та географічних назв») Антонича навчав професор Вітольд Ташицький (Witold Taszycki; 1898–1979), фундатор впливової школи в слов’янській ономастиці, дійсний член Польської АН (з 1939), професор Львівського (1929–1941 і 1944) і Ягеллонського (з 1946) університетів²⁰.

¹⁷ ЛННБУ ім. В. Стефаника. – Од. зб. 1. – Арк. 30.

¹⁸ Там само. – Арк. 35.

¹⁹ Там само. – Од. зб. 170 / 19.

²⁰ *Енциклопедія українознавства: Перевидання в Україні / Гол. ред. В. Кубійович.* – Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2000. – Т. 8. – С. 3141.

Як і в кожному навчальному закладі, навчання на філософському факультеті не могло бути лише профільним. Богдан Ігор Антонич слухав курси філософського («Головні засади філософських наук») та історичного характерів («Вступ до історичних наук»; «Історія елліністичного періоду»; «Інтелектуальна та матеріальна культура в епоху Ягеллонів»; «Польща в епоху Ягеллонів: детальний огляд політичної історії»; «Польща, Литва і Русь від XIII до XVI ст.»). Варто відзначити, що лекції з філософії Антоничеві читав Казимир Твардовський (Kazimierz Jerzy Skrzypna-Twardowski; 1866–1938), видатний польський філософ і логік, засновник Львівсько-Варшавської філософської школи²¹.

Окрім цього, у заліковій книжці Антонича знаходимо кілька спеціальних курсів. Це: «Польська журналістика», «Дипломи і канцелярія Владислава Локетка», «Сучасні течії у дидактиці». Майбутній поет слухав також два мовознавчі спецкурси, зокрема «Нарис семасіології» та «Деякі проблеми індоєвропейського синтаксису». Перший з них читав професор Генрик Гертнер, другий – один з найвідоміших лінгвістів XX століття Єжи Курилович (Jerzy Kuryłowicz; 1895–1978).

Під час навчання в університеті Богдан Ігор Антонич пройшов також курси деяких іноземних мов («Англійська мова, курс для початківців»; «Початковий курс грецької мови»; «Загальноуніверситетський практичний курс італійської мови»; «Початковий курс російської мови»; «Початковий курс чеської мови»). Чеську та російську мову викладали, очевидно, в контексті загальної славістичної підготовки.

За таким самим принципом вивчав Антонич і українську мову та літературу. Про цей курс хотілося б сказати окремо. Річ у тім, що через згадані вже історичні обставини повноцінного курсу української філології у Львівському університеті в часі навчання Антонича не було. Всі курси, пов'язані із україністикою, Антонич слухав завдяки тому, що в університеті працював Ян Янув (Jan Janów; 1888–1952), польський філолог, головним зацікавленням

²¹ <http://www.franko.lviv.ua/Pedagogika/histukr.htm>

якого були українські тексти 16-17 століть, здебільшого в порівнянні з польськими, та українська діалектологія Галичини. Янув закінчив Львівський університет, у 1925–1939 рр. викладав у ньому східнослов'янську філологію, після 1945 р. – працював у Краківському університеті. Опублікував і досліджував багато текстів, як-от апокриф «Мука Христова» кінця 16 століття, «Учительна євангелія попа Андрія з Ярослава» (1585), «Слово о лютой смерти» (17 ст.), «О вічності пекельной кінця» (17 ст.) та ін. З діалектології опублікував монографію про наддністрянську говірку свого рідного села Сівки Мошковицької (1926), про форми множини іменників у гуцульських, бойківських, наддністрянських і лемківських говірках, але найбільше уваги присвятив гуцульським говіркам, де зібрав величезний матеріал²².

Саме такі зацікавлення доктора Янува й визначали тематику курсів, які професор читав студентам: «Грамматика руської мови. Описова фонетика. Словотвір»; «Огляд східнослов'янської діалектології»; «Вступ до староруської літератури»; «Староруське письменство»; «Історія давньої руської літератури»; «Слово о полку Ігоревім»; «Апокрифи у Польщі і в Русі»; «Руська паренетична і полемічна література XVI-XVII ст.».

Насамперед відзначмо, що під поняттям «руська» слід розуміти «українська» давнього періоду. З одного боку, вивчення давньої української писемності для Антонича було обов'язковим щодо навчальної програми, а з іншого, дало можливість ґрунтовно вивчити та попрацювати із давньоукраїнськими текстами, пам'ятками своєї старовини, адже проводив ці курси учений українського походження, українофіл.

Студент Антонич був активним учасником семінарів із руської філології, які проводив професор Янув, зокрема маємо два свідчення, що підтверджують його участь у них. Одне згадує роботу Антонича «Фонетичні вправи, морфологічний розбір; словникова праця (виділення прикметникових суфіксів згідно укр.-рос. словника Б. Грінченка, том II, ст. 911–917);

²² *Енциклопедія українознавства*: Перевидання в Україні. – Львів, 2000. – Т. 10. – С. 3977.

переписування 7–12 сторінок Тростянецького Євангелія»²³. Довгий перелік того, чим замався Антонич у межах семінарів Янува, говорить сам за себе: це була дуже ґрунтовна філологічна робота. Показовими є тут ще два моменти. По-перше, словник Грінченка не вкладається у часові рамки так званого «давньоруського» періоду, однак професор Янув чомусь залучив його до навчального обігу (можливо, через свої українські симпатії). Врешті, це дало можливість Антоничеві добре освоїти українську літературну мову, адже Грінченків «Словарь...» – одне із найавторитетніших її писемних джерел. По-друге, як бачимо, Антонич переписував Тростянецьке Учительне Євангеліє. Така робота є цікавим свідченням залучення студентів до індивідуальної наукової роботи професора. Бо ж якраз у час Антоничевого навчання, а саме у 1929–1931, Ян Янув займався описом та частковим видання цієї пам'ятки²⁴. Таким чином, Богдан Ігор Антонич, будучи студентом, долучився до цієї важливої справи.

Друге зі свідчень Антонича щодо участі у семінарі з руської філології: він написав реферат про Остромирове Євангеліє та працю на тему: «Проповіді Іпатія Потія», а також читав і пояснював староруські тексти²⁵.

Усі семінарські роботи та іспити Антонич складав на «відмінно». У його дипломі магістра філософії із спеціальності «польська філологія»* – теж лише «відмінні» оцінки. Звісно, такі результати – це наслідок наполегливої праці. Про те, наскільки ретельним та скрупульозним був Антонич, говорить епізод, про який згадує О. Кізлик: «Я познайомився з ним [Антоничем. – Д. І.]

²³ ЛННБУ ім. В. Стефаника. – Од. зб. 1. – Арк. 27.

²⁴ *Енциклопедія українознавства*: Перевидання в Україні. – Львів, 2000. – Т. 9. – С. 3264.

²⁵ ЛННБУ ім. В. Стефаника. – Од. зб. 1. – Арк. 25.

* До головного документа Антоничевої освіти увійшли такі дисципліни: «Описова граматики сучасної польської мови»; «Описова граматики старослов'янської мови»; «Основні відомості з історичної граматики польської мови»; «Історія польської літератури, теорія літератури, поетика і стилістика»; «Політична, суспільна та культурна історія Польщі»; «Головні засади філософських наук»; «Старослов'янська мова»; «Порівняльна граматики слов'янських мов»; «Історична граматики польської мови і діалектології».

у листопаді 1932 року цілком випадково. В тому часі я позичив у бібліотеці Львівського університету працю чеського вченого Вацлава Вондрака «Порівняльна грамати́ка слов'янська» (на німецькій мові). Якраз ця книжка була потрібна Б. І. Антоничу. Він мене відшукав на кафедрі класичної філології, і я зараз же задовольнив його прохання»²⁶.

Серйозність у ставленні до навчання підтверджують університетські конспекти Антонича²⁷, у яких, окрім записів лекційного матеріалу, є велика кількість нотаток, що свідчать про наполегливі та глибокі студії. Навчальні матеріали Антонича (великі списки літератури²⁸, різноманітні схеми, процентні співвідношення вживання тих чи інших мовних форм, виписки із словників та наукових праць), які він складав при підготовці до семінарів чи які хотів самостійно опрацювати, є свідченням його ґрунтовної, свідомої, зрілої роботи над собою і водночас своєрідним прологом до подібної праці над літературним словом.

Отже, маємо всі підстави говорити про Антонича як про науковця. Чому ж Антонич не продовжував своєї наукової діяльності, заявивши про себе як про одного з найперспективніших філологів? Всі студії Антонича – як мовознавчі, так і літературознавчі – були для нього тим фундаментом, на якому він вибудовував власні візії щодо мистецтва, й літератури зокрема. Якщо в поетичній творчості він уперто працював «над вивченням норм української літературної мови <...>, виписував слова та словосполучення не тільки зі словників, а й із творів»²⁹, то щодо науково-філологічної діяльності показовим є те, що всі нотатки та чернетки Богдана Ігоря Антонича, насамперед пов'язані із вивченням славістики (як мовознавства, так і літературознавства), залишилися у ролі навчальних конспектів. Антонич ніде не друкував своїх наукових праць – починаючи від семінарських

²⁶ Кізлик О. Молодий назавжди. – С. 350.

²⁷ ЛННБУ ім. В. Стефаника. – Од. зб. 170 / 1-21.

²⁸ Там само. – Од. зб. 50.

²⁹ Редько Ю. У колі студентів-україністів // *Весни розспіваної князь. Слово про Антонича: Статті, есе, спогади, листи, поезії*. – С. 331.

та завершуючи магістерською роботою. У своїх статтях він виступав насамперед як митець. Ці статті мають характер теоретичних положень, есеїстики та публіцистики. Статті Антонича вписуються у жанр літературної критики, яка багато в чому вважається художньою творчістю, є елементом літературного процесу. Таким чином той акцент, який зробив Богдан Ігор Антонич щодо свого навчання у Львівському університеті, допоміг йому потім у праці над удосконаленням української літературної мови та виробив з Антонича інтелектуала, який виходить за межі вузьких наукових рамок та включається до загальнокультурного дискурсу, стає учасником живого літературного процесу.

Як уже зазначалося, відвідини навчальних занять та ґрунтовна наукова робота не були основним заняттям Антонича під час навчання в університеті. Юліян Редько, відомий мовознавець, пише, що не може Антонича «уявити поза гуртком українців, що існував у Львові в другій половині 20-х і в 30-х роках»³⁰. Цей гурток збирав всю тодішню свідому, національно-орієнтовану, творчу молодь. Учасники гуртка обговорювали проблеми літератури та мистецтва, зачитували реферати, рецитували власні твори. Серед відомих діячів української культури та науки в різний час до гуртка українців входили Петро Коструба, Євген Юлій Пеленський, Іван Ковалик, Теоктист Пачовський, Степан Щурат, Ірина Вільде та багато інших³¹.

Справді, Антонич був членом гуртка студентів українців при Науковій секції Товариства «Прихильників освіти» у Львові, навіть мав офіційне посвідчення³². Власне, цей гурток створив умови для того, аби Антонич проявив себе як літератор широкого профілю. Адже «на сходинах студенти читали й обговорювали доповіді на теми української мови та літератури, а також зарубіжної літератури. Богдан Ігор Антонич брав дуже активну участь у роботі гуртка. Часто читав свої поезії <...> Брав активну участь в обговоренні українського правопису. Обстоював потребу єдино-

³⁰ Там само. – С. 328.

³¹ Там само. – С. 329–330.

³² ЛННБУ ім. В. Стефаника. – Од. зб. 1. – Арк. 22.

го українського правопису, обов'язкового для всіх українців»³³. Водночас він «цікавився зарубіжною літературою, особливо по-явою помітних творів, і ділився своїми враженнями з товаришами»³⁴. Як бачимо, вже у студентські часи Антонич проявляв себе як людина, якій не байдужа доля українського слова – з одного боку, та якій цікаво те, що відбувається у сучасному літературному світі – з іншого. Активна участь Антонича у студентському гуртку змусила заговорити про нього як про поета непересічного обдарування та ерудованого літературознавця. У гуртку Антонич готував та випробовував себе до майбутньої великої роботи – поетичної та літературно-критичної.

Невідомо, як склалася б доля Антонича, якби він продовжував свої наукові студії в університеті. Мар'ян Якубець згадує, що його «вражала логічність і ясність його [Антонича. – Д. І.] міркувань <...>, виникло в мене переконання, що найвищою мрією Антонича була наукова праця»³⁵. Однак поет обрав інший шлях. Він був одним із небагатьох, хто мав життя «вільного художника», тобто жив завдяки своїй творчій діяльності, а широта його зацікавлень та вроджений дар до діяльності інтелектуально-аналітичної проявили себе у численних статтях. Уже у студентські часи він був автором поетичної збірки «Привітання життя» (1931) та кількох статей. Так він почався як літератор, і так увійшов у вир літературно-мистецького життя Львова 30-х рр. ХХ ст.

³³ Хомутник М. Його цікавили краса і сила природи // *Весни розспіваної князь. Слово про Антонича: Статті, есе, спогади, листи, поезії.* – С. 335.

³⁴ Там само. – С. 335.

³⁵ Якубець М. Слово про Богдана Антонича // *Весни розспіваної князь. Слово про Антонича: Статті, есе, спогади, листи, поезії.* – С. 378.